

האבנים

הייתי בן שנתיים. עמדתי עירום, התכופפתי לרצפה והעברתי את לשוני על פני האדמה. הטעם הראשון שאני זוכר הוא טעם האדמה. אכלתי אדמה עם בת דודתי דולֶסָה אוֹפֶלְיָה, גם היא היתה אז בת שנתיים. הייתי ילד רזה, אבל בעל כרס ענקית בגלל השרשרים שגדלו לי בבטן מרוב אכילת אדמה. נהגנו לאכול אדמה בחצר הבית. החצר היתה המקום שבו ישנו החיות, כלומר הסוסים, הפרות, החזירים, התרנגולות והכבשים. החצר היתה צמודה לבית.

מישהו נזף בנו על שאכלנו אדמה. מי היה הנוזף? אמי, סבתי, אחת מדודותיי, סבי? יום אחד כאבה לי נורא הבטן. לא הספקתי להגיע לשירותים שמחוץ לבית, והשתמשתי בסיר שמתחת למיטה שישנתי בה עם אמי. הדבר הראשון שיצא מתוכי היה שרשור ענקי: חיה אדומה ורבת רגליים כנדל, שקיפצה בתוך הסיר. אין ספק שהוא כעס על שגורש ממקור המזון שלו באופן אלים כל כך. פחדתי מאוד מאותו שרשור, שהופיע בחלומותי מדי לילה בלילה וניסה לחדור לבטני בשעה שנצמדתי לאמי.

אמי היתה אישה יפה מאוד, בודדה מאוד. היא ידעה רק גבר אחד: את אבי. מאהבתו נהנתה רק חודשים אחדים. אבי היה הרפתקן: הוא התאהב באמי, ביקש את ידה מסבי וכעבור שלושה חודשים נטש אותה. אמי חיתה אז בבית הוריו. שם חיכתה לו במשך שנה תמימה, אולם אבי מעולם לא חזר. כשמלאו לי שלושה חודשים, שבה אמי לבית הוריה. היא חזרה אתי, פרי כישלונה. אינני זוכר את המקום שבו נולדתי. מעולם לא הכרתי את משפחת אבי, אבל נדמה לי שאותו מקום היה בכפר, בצפון מחוז אוֹרִינְטָה. סבתי וכל בני הבית ניסו לחנך אותי תמיד מתוך שנאה עזה לאבי, משום שהוא בגד – זאת היתה המילה – באמי. אני זוכר שלימדו אותי שיר שסיפר על בן ההורג את אביו כדי לנקום בו על סבלה של אמו הנטושה. הייתי שר את השיר במחיצת כל בני המשפחה שהקשיבו לי נפעמים. אותו השיר היה פופולרי מאוד באותה תקופה,

והוא סיפר על תלאותיה של אישה, שמאהבה גזל את כבודה ונעלם מיד אחרי שהכניס אותה להיריון. השיר הסתיים כך:

הַנְּעַר גָּבַל וְהָיָה לְגֵבֶר,
וְלִקְרָב יֵצֵא אִמִּיץ כְּמוֹ דָב.
פְּנִקְמָה הִכְנִיס אֶת אָבִיו לְקָבֶר.
כֶּךָ עוֹשִׂים בְּנִים הַיּוֹדְעִים לְאָהָב.

באחד הימים הלכנו אמי ואני בדרך אל ביתה של אחת מדודותיי. כשירדנו לנהר ראינו גבר בא לקראתנו; הוא היה יפה תואר, שחום וגבוה. אמי נתמלאה לפתע פתאום זעם: היא התחילה להרים אבנים ולהשליך אותן לעבר ראשו של הגבר, שהוסיף להתקרב אלינו על אף מבול האבנים. הוא הגיע אליי, תחב את ידו לכיסו, נתן לי שני מטבעות של פסו, העביר את ידו על ראשי והסתלק בריצה, וכך אף אחת מן האבנים לא פגעה בו. כל הדרך מיררה אמי בבכי, וכשהגענו לבית דודתי נודע לי שאותו הגבר היה אבי. לא ראיתיו עוד, וגם לא את שני המטבעות: דודתי ביקשה ללוות אותם מאמי, ואיני יודע אם החזירה לה אותם אי פעם.

אמי היתה אישה "נטושה", כך נהגו לקרוא בזמן ההוא לנשים מסוגה. קרוב לוודאי היה שלא תוכל למצוא שוב בעל: הנישואים נועדו לרווקות, והיא הרי היתה אישה נבגדת. כאשר גבר כלשהו ניגש אליה, לא היה זה אלא כדי "לנצל" אותה, כפי שנהגו לומר בימים ההם. לכן היה על אמי להיות חשדנית מאוד. היינו הולכים ביחד לריקודים – היא תמיד לקחה אותי אתה, אף-על-פי שהייתי אז כבן ארבע. כשמישהו היה לוקח אותה לרקוד הייתי אני יושב על הספסל, ואחרי הריקוד היתה אימא באה ומתיישבת לצדי. כשהזמינו את אימא לשתות בירה היא היתה לוקחת גם אותי. אני לא שתיתי בירה, אבל המחזור של אמי נאלץ לקנות לי הרבה "ברדים", כך קראנו בכפר לגלילות שייצרו מקרח כתוש. אמי חשבה אולי שהיא תמצא לעצמה באותם ריקודים גבר רציני שיתחתן אתה, אבל היא לא מצאה או לא רצתה למצוא. אני סבור שאמי היתה תמיד נאמנה לחוסר נאמנותו של אבי ובחרה בחיי פרישות: פרישות מרה, וכמובן, בלתי טבעית ואכזרית, כי היא היתה אז בסך הכול בת עשרים. פרישותה של אמי היתה גרועה מפרישותה של בתולה, כי היא זכתה בעונג למשך

חודשים אחדים בלבד, ואחר כך ויתרה עליו לכל החיים. כל זה גרם לה מפח נפש.

לילה אחד, כשהייתי כבר במיטה, שאלה אותי אימא שאלה שבאותו הרגע הדהימה אותי. היא שאלה אם לא אהיה עצוב מאוד אם היא תמות. חיבקתי אותה בכוח ופרצתי בבכי. נדמה לי שגם היא בכתה, והיא אמרה לי לשכוח את השאלה. מאוחר יותר, ואולי כבר באותו הרגע, עלה על דעתי שאמי חשבה להתאבד, ואני סיכלתי את תוכניתה.

הוספתי להיות ילד מכוער, כרסתן וגדול ראש. אינני חושב שלאמי, צעירה חסרת ניסיון שהתגוררה בבית סבתי, היתה אז המיומנות הנחוצה לטיפול בילד, ואכן היתה זו סבתא שנשאה בעול מלאכות הבית, או במילותיה שלה "החזיקה את המושכות". אמי היתה אישה גלמודה, עם בן, ובנוסף על כך חיתה על חשבון משפחתה. לא ניתן לה להחליט בשום עניין, אפילו לא בקשר אליי. אינני יודע אם אהבה אותי אז: זכור לי שכשהייתי פורץ בבכי היתה לוקחת אותי בזרועותיה, אבל היא עשתה את זה בכזאת אלימות, שהייתי מחליק לאורך גבה ולא היה חסר הרבה שאטיח את ראשי ברצפה. פעמים אחרות היתה מנענעת אותי בערסל מִשֶׁק, אבל עָרְסוּלָה היה כה מהיר שכמעט נפלתי ארצה. אולי משום כך התמלא ראשי חבורות ותפיחות, אבל נשארתי בחיים אחרי אותן נפילות: רצפת הבית, שהיה בעצם בקתה ענקית, היתה למרבה המזל מאדמה.

באותו בית גרו גם נשים אחרות: דודות רווקות בנות גילה של אמי, ואחרות שנחשבו לרווקות זקנות משום שהיו כבר בנות יותר משלושים. חיתה שם גם כלתם של סבי וסבתי, אישה שבנם נטש, אמה של דוֹלֶסָה אוֹפֶלְיָה. גם הדודות הנשואות היו באות לבית ומבלות בו תקופות ארוכות. הן באו עם בניהן שהיו גדולים ממני והסתכלתי עליהם בקנאה משום שהיה להם אב מוצהר, והדבר השרה עליהם קלילות וביטחון שלא היו מנת חלקי אף פעם. כמעט כל אותם קרובי משפחה גרו בקרבת בית סבי. לפעמים ביקרו בבית, סבתי היתה מכינה לכבודם ממתק כלשהו, והביקור נהפך לחגיגה. באותו בית גרה גם סבתא רבתא שלי, קשישה שבקושי זזה ממקומה ובילתה את רוב זמנה שרועה על שרפוף, ליד טרנזיסטור שמעולם לא שמעה.

מרכז הבית היה סבתי שנהגה להשתין בעמידה ולדבר אל אלוהים. היא תמיד באה לאלוהים ולבתולה בטרוניות על כל האסונות שארכו לנו ועל

אלה שאירעו: הבצורת, הברקים שהפילו דקל או הרגו סוס, הפרות שמתו ממחלה כלשהי שלא ניתן לעשות נגדה מאומה, סבי שהיה מגיע הביתה שיכור ומפליא בה את מכותיו. לסבתי היו אז אחת־עשרה בנות רווקות ושלושה בנים נשואים. במרוצת הזמן מצאו לעצמן אותן בנות בעלים ארעיים שלקחו אותן עמם, וכמו שקרה לאמי, נטשו אותן כעבור חודשים ספורים. הן היו נשים מושכות, אולם מסיבה גורלית כלשהי לא הצליחו להחזיק בשום גבר. בית סבי וסבתי נמלא בבנותיהן הכרסתניות ובילדים בכינים כמוני. עולם ילדותי היה מאוכלס בנשים נטושות: הגבר היחיד בבית ההוא היה סבי. סבי, דון ז'ואן בזמנו, לא היה עכשיו אלא זקן קירח. בניגוד לסבתי לא דיבר סבי אל אלוהים אלא אל עצמו, רק לפעמים היה מביט בשמים ופולט קללה נמרצת. היו לו כמה וכמה ילדים מנשים אחרות בשכונה, ובמרוצת הזמן עברו גם הם לגור בבית סבתי. מאז החליטה סבתי לא לשכב עוד עם סבי, כך שבעצם גם סבתא חיתה חיי פרישות, ואף היא היתה נואשת ממש כמו בנותיה.

סבי נתקף לפעמים בהתפרצויות זעם. הוא היה אז חדל לדבר ונאלם דום לגמרי, נעלם מהבית ויוצא להרים, שם בילה שבועות שלמים בשינה מתחת לעצים. הוא אמר שהוא אתאיסט, ובו בזמן טען בתוקף שהוא מחרבן על אם האלוהים. אולי עשה את כל זה כדי לייסר את סבתי, שתמיד היתה כורעת באמצע השדה בתפילות לחסדי שמים: תפילות שבדרך כלל לא נענו.